

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Владимир Боранијашевић

Доц. др Бојан Бојанић

Доц. др Драган Благић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-062-5

Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије

Др Владимир В. ВЕКОВИЋ*

UDK 343.232:504.5/.6(497.11)

ДИРЕКТИВА 2008/99/ЕЗ И КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У СРБИЈИ

Апстракт: На почетку развоја еколошког права Европске уније (ЕУ), деградација животне средине искључиво је санкционисана мерама грађанскоправног и управноправног карактера. Кривичноправна заштита јавља се знатно касније као одговор на експанзију еколошког криминала. У складу с тим, у раду се, поред Конвенције Савета Европе (СЕ) о кривичноправној заштити животне средине (1998), детаљно анализира и Директива 2008/99/Европске заједнице (ЕЗ) о кривичноправној заштити животне средине, којом су успостављени темељи европског еколошког кривичног права. Србији у оквиру преговора о приступању ЕУ предстоји отварање Поглавља 27 - Животна средина и климатске промене, чији је значајан сегмент и Директива 2008/99/ЕЗ. Несумњиво, она је добра основа за изградњу ефикаснијег система кривичноправне заштите животне средине, али њени крајњи домети приоритетно зависе од квалитета спровођења и остваривања постављених стандарда, као и развоја еколошке свести и етике одговорности. Зато је, поред адекватног одговора на законодавне, институционалне и економске изазове, неопходно изградити и етику одговорности не као будућу, већ актуелну етику која води рачуна о будућности и штити како садашње, тако и генерације које долазе од њима неприхватљивог сопственог деловања.

Кључне речи: животна средина, кривичноправна заштита, Европска унија (ЕУ), Директива 2008/99/ЕЗ, Поглавље 27, Србија, етика одговорности.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Педесетих година XX века, у време оснивања Европске заједнице за угаљ и челик¹ и Европске економске заједнице (ЕЕЗ)² није посвећена

---

* Редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, vladimir.vekovic@pr.ac.rs

¹ The Treaty establishing the European Coal and Steel Community (the Treaty of Paris) was signed on 18 April 1951, and entered into force on 23 July 1952, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>, 19. август 2019.

одговарајућа пажња заштити животне средине, тако да су се све активности у овој области одвијале на националном плану. Међутим, постепено јачање свести о глобалним последицама девастирања животне средине, сагледавање еколошких законитости и потребе усклађивања људског понашања са њима, већ почетком седамдесетих година недвосмислено указују на неопходност превазилажења таквог стања. У складу с тим, Јединственим европским актом³ дефинисана је улога Заједнице у заштити животне средине и нормирана су правила заштите. Тако успостављен уговорни основ за увођење политике заштите животне средине на ниво Заједнице континуирано је прошириван и унапређиван кроз уговоре који су уследили. Уговором о Европској унији (ЕУ)⁴ прецизирано је да је задатак Заједнице да подстиче складан и уравнотежен развој економских активности, одржив и неинфлаторни раст, при томе водећи рачуна о заштити животне средине. У Уговору из Амстердама⁵ као циљеви Заједнице наводе се складан, уравнотежен и одржив економски развој и подстицање високог нивоа заштите и унапређења квалитета животне средине. Посебан значај за развој еколошког права ЕУ има Уговор из Лисабона,⁶ чије је поглавље XX (чл. 191- 193) посвећено животној средини. Према члану 191, став 4, циљеви ЕУ у овој области су: очување, заштита и побољшање квалитета животне средине; заштита људског здравља; опрезно и рационално коришћење природних ресурса; унапређење на глобалном плану мера за суочавање са регионалним и планетарним проблемима животне средине, као и борба против климатских промена. Мада сажет, приказ најзначајнијих примарних (основних) извора, указује да је еколошко право ЕУ током свог досадашњег развоја имало непрекидну узлазну путању, чиме је у значајној мери

---

² The Treaty establishing the European Community (the Treaty of Rome) was signed on 25 March 1957, and entered into force on 1 January 1958, https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf, 19. август 2019.

³ The Single European Act was signed at Luxembourg on 17 February 1986 and at The Hague on 28 February 1986, and entered into force on 1 July 1987, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL&from=EN>, 19. август 2019.

⁴ The Treaty on European Union (the Maastricht Treaty) was signed on 7 February 1992, and entered into force on 1 November 1993, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN>, 19. август 2019.

⁵ The Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts (the Amsterdam Treaty) was signed on 2 October 1997, and entered into force on 1 May 1999, <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, 19. август 2019.

⁶ The Treaty of Lisbon (initially known as the Reform Treaty) was signed on 13 December 2007, and entered into force on 1 December 2009, http://publications.europa.eu/resource/ellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19, 19. август 2019.

допринело да ЕУ у заштити животне средине и борби против климатских промена постане глобални лидер.

У најранијим фазама развоја еколошког права ЕУ, животна средина штићена је прописима донетим у области грађанског и управног права, који су имали за циљ да обезбеде одговарајуће надокнаде у случајевима када је до загађења дошло, као и увођење почетне регулаторне шеме како би се избегла оштећења и омогућила заштита јавног здравља.⁷ Међутим, убрзан научно-технолошки развој, све интензивније коришћење нуклеарних извора енергије, изградња индустријских капацитета који често користе „прљаве” технологије, прекомерна експлоатација природних ресурса и неконтролисана урбанизација, резултирали су правом експанзијом еколошког криминала који представља озбиљну претњу опстанку људске врсте. Нажалост, последице деструкције природе и људске врсте допиру до свести тек након погубних искустава злоупотребе научних достигнућа, као што је то био случај са Хиросимом, Нагасакијем, Бопалом итд.

Основна обележја еколошких кривичних дела - пре свега, све опасније форме испољавања, чињеница да еколошка штета има ефекте и ван граница државе у којој је дело извршено, значајан профит за извршиоце, минимални ризик за откривање и кривично гоњење (изразито висока „тамна бројка”), транснационални карактер и повезаност са организованим криминалом⁸ - недвосмислено указују на неопходност кривичноправне заштите животне средине. Кривичноправна реакција је квалитативно другачије природе у односу на административне санкције или компензациони механизам грађанског права. На тај начин шаље се јачи сигнал, са знатно већим ефектом одвраћања у односу на потенцијалне извршиоце. Тако нпр. административне или друге финансијске санкције немају дестимулативни ефекат уколико су преступници без новца или су економски и политички јако моћни. Сем тога, постоји и додатна гаранција непристрасности истражних органа, јер су у истрагу укључени други органи, а не исти органи управе који су издали дозволе за коришћење или овлашћење за загађење до дозвољеног нивоа.⁹

---

⁷ Татјана Лукић, Кривичноправна заштита животне средине, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2011, 238.

⁸ Вид. Robert Douglas White, *Transnational Environmental Crime: Toward An Eco-Global Criminology*, Routledge, London-New York, 2011; *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat To Natural Resources, Peace, Development and Security* (Ed. Christian Nellemann), A UNEP-INTERPOL Rapid Response Assessment, United Nations Environment Programme and RHIPTO Rapid Response-Norwegian Center for Global Analyses, Nairobi, 2016; Мирјана Костић, Еколошки криминал и његово сузбијање, *Правни живот*, бр. 10/2009, 175; Жељко Ђ. Бјелајац, Драган Дашић, Милован Спасовић, Еколошка политика ЕУ и њен кривично-правни оквир, *Међународни проблеми*, бр. 4/2011, 574.

⁹ Т. Лукић, *op. cit.*, 244-245.

Сукоб човечанства са својом планетом и његове све драстичније форме неминовно су отворили питање друштвене, моралне, политичке и правне (пре свега кривичноправне) одговорности. Геометријска прогресија еколошких кривичних дела „испровоцирала“ је Европски парламент и Савет ЕУ да усвоје Директиву 2008/99/ЕЗ о кривичноправној заштити животне средине (Директива/Директива 2008/99/ЕЗ),¹⁰ чиме су успостављени темељи европског еколошког кривичног права. Пре њене детаљне анализе, сагледаћемо најважније аспекте Конвенције Савета Европе (СЕ) о кривичноправној заштити животне средине (Конвенција/Конвенција СЕ),¹¹ од чијих циљева Директива полази.

1. КОНВЕНЦИЈА СЕ О КРИВИЧНОПРАВНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Еколошки криминал представља озбиљан и широко распрострањен проблем на глобалном нивоу. У складу с тим, поред утврђивања грађанскоправне и управноправне одговорности за проузроковану штету, у одређеним ситуацијама неопходно је применити и кривичноправну заштиту, као крајње средство (*ultima ratio*) како би се сузбила понашања најопаснија по животну средину. Први покушај успостављања целовите заштите животне средине путем кривичног права на међународном плану везује се за већ поменути Конвенцију СЕ. Конвенцију (систематизовану у четири одељка са укупно 21 чланом) је потписало 13 држава чланица СЕ, а ратификовала је само Естонија. Да би ступила на снагу, неопходно је депоновање најмање три потписа о ратификацији држава чланица.

Основни циљеви Конвенције СЕ, прокламовани у њеној Преамбули, су: потреба вођења заједничке криминалне политике ради заштите животне средине; захтев да живот и здравље људи, флора и фауна, као и други природни ресурси буду заштићени свим расположивим средствима, укључујући и кривичноправну реакцију; потреба да се неконтролисано коришћење технологије и прекомерна експлоатација природних ресурса, који представљају озбиљну опасност по животну средину, превазиђу мерама координираним између држава чланица СЕ; неопходност да се кршење принципа заштите животне средине пропише као кривично дело које подлеже одговарајућим санкцијама; подстицање међународне сарадње ради

---

¹⁰ Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the Protection of the Environment through Criminal Law, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099&from=EN>, 22. август 2019.

¹¹ Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law of 4 November 1998, Strasbourg, Council of Europe, European Treaty Series – No. 172, <https://rm.coe.int/168007f3f4>, 22. август 2019.

ефикаснијег кривичног гоњења и кажњавања извршилаца кривичних дела у области заштите животне средине, као и увођење кривичних или административних санкција правним лицима за угрожавање животне средине.

Конвенцијом СЕ државе чланице се обавезују да на националном плану нормирају нова кривична дела против животне средине која су наведена у њој, предвиде јасне санкције у случају њиховог умишљајног или нехатног извршења, као и да инкриминишу подстрекавање на извршење или помагање у извршењу ових кривичних дела. У зависности од тежине кривичних дела против животне средине, могу се изрећи казна затвора и новчана казна, али и мера обавезног враћања животне средине у стање у коме се налазила пре извршења кривичног дела. Такође, Конвенцијом се успоставља надлежност националних судова, нормира могућност да се организације које се баве заштитом животне средине укључе у кривични поступак за дела против животне средине, утврђују принципи одговорности правних лица, принципи координације, међународне сарадње итд. Несумњиво је да иновативна решења садржана у Конвенцији преставаљају први покушај успостављања јединствене и свеобухватне кривичноправне заштите животне средине на европском континенту и потпуно другачији приступ одговорности физичких и правних лица за кривична и друга кажњива дела из ове области. Мада још увек није ступила на снагу, Конвенција СЕ послужила је као инспирација и плодна полазна основа за Директиву 2008/99/ЕЗ.

2. ДИРЕКТИВА 2008/99/ЕЗ О КРИВИЧНОПРАВНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Најважнији извор заштите животне средине путем кривичног права у ЕУ је Директива 2008/99/ЕЗ која, како смо већ истакли, полази од циљева прокламованих у Конвенцији СЕ о кривичноправној заштити животне средине. Директива (коју чини 12 чланова и Анекси А и Б) је усвојена као одговор држава чланица ЕУ на енорман пораст броја еколошких кривичних дела и њихове последице које све више превазилазе границу државе у којој су извршена.¹² Дотадашње директиве биле су ограниченог домета, тј. нису по својој садржини досезале проблематику кривичних дела и одговорности за штету проузроковану животној средини.¹³ Другим речима, систем санкција

---

¹² Мирјана Дреновак-Ивановић, Сретен Ђорђевић, Сениша Важић, *Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита*, Организација за европску безбедност и сарадњу, Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2015, 62.

¹³ Јелена Матијашевић, Маријана Алавук, *Одговорност држава чланица Европске уније у области заштите животне средине, Право – теорија и пракса*, бр. 10-12/2011, 47.

који је постојао пре усвајања Директиве, није обезбеђивао потпуно поштовање закона о заштити животне средине. Такво поштовање, како се наводи у Преамбули Директиве, могло се и требало ојачати прописивањем кривичних санкција којима се показује друштвена осуда квалитативно другачије природе у поређењу са административним санкцијама или механизмима накнаде у оквиру грађанског права.

Директива 2008/99/ЕЗ предвиђа минималне материјалноправне стандарде који морају бити уграђени у национално кривично законодавство држава чланица, не улазећи при том у материју процесног дела кривичног права. Анекси А и Б садрже попис већ усвојеног законодавства ЕУ, чије кршење представља незаконито понашање према Директиви, и које би требало да буде предмет кривичноправне заштите на нивоу држава чланица. Незаконитим понашањем сматра се и кршење закона или одлуке органа управе државе чланице који су донети у циљу примене законодавства наведеног у Анексима А и Б.

У складу са Директивом, државе чланице имају обавезу да обезбеде да се одређене радње сматрају кривичним делом, ако су извршена (или је њихово извршење подстицано или помагано) противправно и са умишљајем, евентуално свесним нехатом. То су:

(а) испуштање, емисија или увођење материја или јонизујућег зрачења у ваздух, земљиште или воду, ако то доводи или може да доведе до смрти или озбиљне повреде неког лица, или ако би то причинило значајну штету за квалитет ваздуха, земљишта, воде, као и флору и фауну;

(б) сакупљање, транспорт или збрињавање отпада, укључујући и надзор над овим пословима и каснију контролу депонија, ако то доводи или може да доведе до смрти или озбиљне повреде неког лица, или ако би то причинило значајну штету за квалитет ваздуха, земљишта, воде, или флору и фауну;

(в) отпремање отпада у складу са Уредбом 1013/2006/ЕЗ о пошиљкама отпада,¹⁴ у количини већој од незнатне;

(г) рад постројења у којем се одвија опасна делатност или у којем се налазе или користе опасне супстанце или препарати и који ван постројења доводе или могу довести до смрти или озбиљне повреде неког лица, или значајне штете за квалитет ваздуха, земљишта, воде, или флору и фауну;

(д) производња, прерада, руковање, коришћење, држање, складиштење, транспорт, увоз, извоз или одлагање нуклеарних материјала или других опасних радиоактивних супстанци које доводе или могу довести

---

¹⁴ Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and the Council of 14 June 2006 on shipments of waste, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1013&from=EN>, 25. август 2019.

до смрти или озбиљне повреде неког лица, или значајне штете за квалитет ваздуха, земљишта, воде, или флору и фауну;

(ђ) убијање, уништавање, поседовање или узимање јединки заштићених врста дивље фауне или флоре, осим у случајевима када се ради о незнатним количинама таквих јединки и када то има занемарљив утицај на очување статуса врсте;

(е) трговање јединкама заштићених врста дивље фауне или флоре или њиховим деловима и прерађевинама, осим у случајевима када се ради о незнатним количинама таквих јединки и када то има занемарљив утицај на очување статуса врсте;

(ж) свако понашање које проузрокује значајно оштећење станишта у заштићеним подручјима;

(з) производња, увоз, извоз, стављање у промет или употреба супстанци које оштећују озонски омотач.

Државе чланице су, према Директиви, обавезне да предузму неопходне мере како би осигурале да се извршиоци наведених кривичних дела кажњавају ефикасним, пропорционалним и одвраћајућим кривичним санкцијама.

Директивом се уводи и одговорност правних лица за наведена кривична дела која постоји уколико је дело извршило било које лице које има водећи положај у правном лицу, без обзира да ли је деловало самостално или у име правног лица, а кривично дело је извршено у корист правног лица. Правним лицем сматра се сваки субјект права који у складу са националним правом има статус правног лица, осим органа који извршавају функције државне власти и органа међународних организација. Иначе, одговорност правног лица не искључује кривични поступак против физичких лица која су извршила или подстицала извршење кривичних дела против животне средине. Као и у случају физичких лица, државе чланице су у обавези да предузму неопходне мере како би осигурале да одговорна правна лица буду кажњена ефикасним, пропорционалним и одвраћајућим санкцијама.

3. КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У СРБИЈИ И ПОГЛАВЉЕ 27

Уважавајући савремене тенденције у науци кривичног права и упоредноправна решења, наш Кривични законик (КЗ)¹⁵ предвиђа ова кривична дела у оквиру посебне главе. У глави XXIV - Кривична дела против животне средине, осим нових кривичних дела и оних из споредног

---

¹⁵ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

кривичног законодавства, систематизована су и нека постојећа кривична дела која су се налазила у глави кривичних дела против привреде - шумска крађа, незаконит лов и незаконит риболов.¹⁶ Заштитни објект код кривичних дела против животне средине је право човека на здраву и очувану животну средину. Кривичноправна заштита животне средине у нашој земљи почива на биоцентричној концепцији, која животну средину третира као заштићено добро по себи (*per se*), за разлику од старијих и данас превазиђених антропоцентричних концепција које су је дефинисале као ресурс у функцији задовољавања људских потреба.¹⁷ Иначе, право на здраву животну средину, као и право на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању, гарантују се чланом 74, став 1. Устава Републике Србије.¹⁸

Полазећи од КЗ и других закона, ова кривична дела уобичајено се деле на:

(а) општа кривична дела против животне средине - загађење животне средине (члан 260), непредузимање мера заштите животне средине (члан 261), противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину (члан 262), оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине (члан 263), оштећење животне средине (члан 264), уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра (члан 265) и повреда права на информисање о стању животне средине (члан 268);

(б) кривична дела у вези са опасним материјама - уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја (члан 266) и недозвољена изградња нуклеарних постројења (члан 267);

(в) кривична дела против биљног и животињског света - убијање и злостављање животиња (члан 269), преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 270), несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 271), производња штетних средстава за лечење животиња (члан 272), загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња (члан 273), пустошење шума (члан 274) и шумска крађа (члан 275);

(г) кривична дела незаконитог лова и риболова - незаконит лов (члан 276) и незаконит риболов (члан 277).

---

¹⁶ Зоран Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2006, 598- 599.

¹⁷ Стеван Лилић, Мирјана Дреновак- Ивановић, *Еколошко право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2014, 52. О суштинским разликама између антропоцентричне и биоцентричне етичке оријентације вид. Ivan Cifrić, *Antropocentrična i biocentrična odgovornost za život, Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociološki istraživanja okoline*, br. 3/2005, 195- 215.

¹⁸ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, број 98/2006.

И поред чињенице да је у глави XXIV прописано чак 18 кривичних дела против животне средине,¹⁹ број пунолетних лица пријављених, оптужених и осуђених за ова кривична дела у Републици Србији (без података за АП Косово и Метохија) у периоду од 2015- 2017. године релативно је мали. Према подацима Републичког завода за статистику изложеним у табелама 1- 3,²⁰ пунолетна лица пријављена за кривична дела против животне средине током посматраног трогодишњег периода чине 2,34% од укупног броја пунолетних лица пријављених за сва кривична дела, оптужена партиципирају са 1,69%, а осуђена са свега 1,57%. Значајно је истаћи да је „губљење еколошког криминала“ (које се у криминологији сликовито приказује у виду левка) изражено: од укупно 6.899 пунолетних лица пријављених за ова кривична дела, њих 2.021 или 29,29% је оптужено, а 1.533, односно 22,22% осуђено. Када је реч о појединим кривичним делима из главе XXIV, највећи број ових лица је пријављен, оптужен и осуђен за кривично дело шумске крађе, затим за пустошење шума, незаконит риболов, убијање и злостављање животиња и незаконит лов. Кривична дела повреде права на информисање о стању животне средине, недозвољена изградња нуклеарних постројења, преношење заразних болести код животиња и биљака, оштећење животне средине и производња штетних средстава за лечење животиња изузетно су ретко заступљена. С обзиром да се наведена кривична дела готово уопште не срећу у пракси органа формалне социјалне контроле (полиције, тужилаштва, судова), оправдано се може закључити да је реч о тзв. фактичкој декриминализацији.

---

¹⁹ Већи број кривичних дела предвиђен је у глави XXXV - Кривична дела против војске Србије (33), XXXIV - Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (32), XXII - Кривична дела против привреде (29), XIV - Кривична дела против слобода и права човека и грађанина (26) и XXI - Кривична дела против имовине (23).

²⁰ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 617; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 629; Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 643, www.stat.gov.rs, 17. август 2019.

Табела 1.

Пријављена пунолетна лица	2015		2016		2017		УКУПНО	
	за сва кривична дела	108.759	100%	96.237	100%	0.348	100%	295.344
за кривична дела против животне средине	2.205	2,03%	2.507	2,61%	2.187	2,42%	6.899	2,34 %

Табела 2.

Оптужена пунолетна лица	2015		2016		2017		УКУПНО	
	за сва кривична дела	42.030	100%	39.610	100%	37.752	100%	119.392
за кривична дела против животне средине		1,86%	631	1,59%	610	1,62%	2.021	1,69%

Табела 3.

Осуђена пунолетна лица	2015		2016		2017		УКУПНО	
	за сва кривична дела	33.189	100%	32.525	100%	31.759	100%	97.473
за кривична дела против животне средине	549	1,65%	472	1,45%	512	1,61%	1.533	1,57%

На овом месту треба истаћи да су преговори о приступању Србије ЕУ зашли у шесту годину, али да Поглавље 27 - Животна средина и климатске промене, упркос бројним најавама, још увек није отворено. Искуство показује да је преговарачки процес у вези Поглавља 27 најзахтевији због његове обимности и значајног заостатка држава кандидата у погледу стандарда заштите животне средине у односу на ЕУ. У њему је заступљена приближно једна трећина свих тековина ЕУ. Европска агенција за животну средину (ЕЕА) процењује да близу 90% националних прописа из области животне средине директно произилази из преко 500 секундарних извора еколошког права ЕУ (директиве, уредбе, одлуке, препоруке и мишљења),

које доносе Европска комисија, Европски парламент и Савет ЕУ.²¹ Значај проблематике на коју се односи Поглавље 27 потврђује и податак да се 20% поступака које Европска комисија покрене пред Европским судом правде против држава чланица односи на непоштовање прописа из области заштите животне средине.²²

ЕУ од Србије очекује гаранције у вези са роком и начином на који ће бити обезбеђен потпун пренос, спровођење и делотворна примена тековина ЕУ у овој области, дакле и Директиве 2008/99/ЕЗ. У складу с тим, у радној верзији Преговарачке позиције за међувладину конференцију о приступању Републике Србије Европској унији за преговарачко поглавље 27 - Животна средина и климатске промене, у делу који се односи на Директиву 2008/99/ЕЗ, указује се на следеће:

(а) Директива је делимично пренесена у КЗ, Закон о одговорности правних лица за кривична дела (ЗОПЈ)²³ и Закон о заштити природе;²⁴

(б) Министарство правде је водећа одговорна институција за усклађивање националног законодавства са Директивом. Сектор за нормативне послове одговоран је за праћење захтева ЕУ и усклађивање домаћих правних аката из надлежности Министарства са актима ЕУ. Једно лице задужено је за Директиву;

(в) За имплементацију су задужени надлежни судови, јавно тужилаштво и Дирекција за инспекцијске послове. Кривичне пријаве за кривична дела може поднети свако лице или инспекцијска служба надлежном јавном тужилаштву, које је овлашћено да гони учиниоце по службеној дужности. Судови опште надлежности су надлежни за вођење кривичног поступка у вези са кривичним делима против животне средине;

(г) Правна лица могу бити исто тако кривично гоњена за кривична дела, укључујући кривична дела против животне средине. ЗОПЈ нормира да се правно лице сматра одговорним за кривична дела која су извршена у корист правног лица од стране одговорног лица или за дела која проистичу из непостојања надзора или контроле од стране одговорног лица које је омогућило извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица.

---

²¹ Charlotte Halpern, *La politique europeenne de l' environnement*, u: *L'Union europeenne* (ed. R. Dehosse), La Documentation française, Paris, 2014, 215- 219.

²² Philippe Delivet, *Les politiques de l'Union europeenne*, La Documentation française, Paris, 2013, 227.

²³ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС*, број 97/2008.

²⁴ Закон о заштити природе, *Службени гласник РС*, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр., 14/2016 и 95/2018-др. закон.

Кривична одговорност и санкције за правна лица не доводе у питање кривичну одговорност одговорног лица;

(д) Јавна тужилаштва и судови надлежни су за спровођење одредаба КЗ. Ови органи врше и систематско прикупљање и анализу статистичких података о кривичном гоњењењу и судским поступцима за свако кривично дело против животне средине;

(ђ) Потпуна транспозиција биће остварена током 2020. кроз измене и допуне КЗ. Измене и допуне ће пренети остала кривична дела из члана 3. Директиве која сада нису обухваћена КЗ, те ће бити у складу са Истанбулском конвенцијом и Директивом;

(е) Наставиће се јачање капацитета органа надлежних за спровођење прописа у области заштите животне средине како би се обезбедило ефикасније спровођење судских и управних поступака везаних за еколошка кривична дела. Мере институционалног јачања предвиђене су Националном стратегијом реформе правосуђа за период 2013- 2018.²⁵ Та стратегија, праћена Акционим планом, има за циљ да правосудном систему обезбеди успешно управљање и коришћење правосудних ресурса и вођење суђења и предмета у разумном року, уз примену законом прописане процедуре и поштовање људских и мањинских права и слобода загарантованих домаћим и међународним прописима. Такође, Стратегија треба да побољша квалитет рада судова и јавних тужилаштава, као и да ојача независност и одговорност правосуђа, све у циљу јачања владавине права, демократије и правне сигурности, приближавања сектора правде грађанима и поновног успостављања поверења јавности у правосудни систем. Наведене промене омогућиће ефикасније спровођење прописа и Директиве 2008/99/ЕЗ у стварима које се тичу заштите животне средине;

(ж) Спровођење захтева из Директиве везано је за даље преношење њених одредаба и ефикасност рада судова, јавних тужилаштава и релевантних инспекцијских служби. Стога ће бити извршене измене и допуне неких од постојећих кривичних дела предвиђених одредбама чл. 260- 277. КЗ. Наставиће се и са обукама представника правосудног система задужених за примену кривичног права.

Изложени подаци о тренутној ситуацији и плановима за усаглашавање законодавног и институционалног оквира са правним тековинама ЕУ у овој области указују да је потпун пренос, спровођење и делотворна примена Директиве 2008/99/ЕЗ изузетно сложен процес, оптерећен бројним проблемима. Као обавезујући правни инструмент ЕУ и изузетно значајан сегмент Поглавља 27, Директива дефинише циљеве које

---

²⁵ Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013- 2018, *Службени гласник РС*, број 57/2013.

треба остварити у области кривичноправне заштите животне средине, стављајући нашу земљу пред законодавне, институционалне, економске и друге изазове који захтевају адекватан и осмишљен одговор.²⁶ Несумњиво, она представља добру основу за изградњу делотворне кривичноправне заштите животне средине, али њени крајњи донети приоритетно зависе од квалитета спровођења и остваривања успостављених стандарда, као и развоја еколошке свести и етике одговорности.

ЗАКЉУЧАК

Животна средина првенствено се штити грађанским и управним правом, али је експанзија еколошких кривичних дела условила потребу и за њеном кривичноправном заштитом. Дакле, поред утврђивања грађанскоправне и управноправне одговорности за проузроковану штету, у одређеним ситуацијама неопходно је применити и кривичноправну заштиту, као крајње средство (*ultima ratio*), како би се сузбила понашања најопаснија по животну средину. Другим речима, кривичноправна заштита долази у обзир када се поједине вредности животне средине не могу заштитити од угрожавања ни на један други начин.

Самостална еколошка надлежност ЕЕЗ, установљена почетком седамдесетих година прошлог века резултирала је Директивом 2008/99/ЕЗ о кривичноправној заштити животне средине, која полази од циљева прокламованих у Конвенцији СЕ о кривичноправној заштити животне средине. Директивом су, како је указано приликом њене анализе, успостављени темељи европског еколошког кривичног права. Србији у оквиру преговора о приступању ЕУ, предстоји отварање Поглавља 27 - Животна средина и климатске промене, чији је значајан сегмент и Директива 2008/99/ЕЗ. Она дефинише циљеве које треба остварити у области кривичноправне заштите животне средине, стављајући нашу земљу пред бројне изазове - законодавне, институционалне, економске итд. Несумњиво, Директива представља добру основу за унапређење позитивне законске регулативе и изградњу ефикаснијег система кривичноправне заштите животне средине у нашој земљи, али њени крајњи донети приоритетно зависе од квалитета спровођења и остваривања постављених стандарда, као и развоја еколошке свести и етике одговорности.²⁷ Данашња етика је, како смо

---

²⁶ Вид. Vladimir V. Veković, Violeta V. Čulafić, Climate Change in the Republic of Serbia, Paris Agreement and Chapter 27, *International Scientific Conference "Archibald Reiss Days", Thematic Conference Proceedings of International Significance*, Volume II, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade, 2018, 201-202.

²⁷ О етици одговорности (познатој и као етика будућности) вид. Hans Johans, *Princip odgovornosti: pokušaj jedne etike za tehnološku civilizaciju*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1990;

већ истакли, антропоцентрична и доводи човека у ситуацију да о природи размишља само као о ресурсу и објекту свог деловања, а не као о окружењу, чији је он део. Антропоцентрична етика усредсређена је на садашњост (недостаје јој визија), а људи осим потребе да живе и живе добро, имају и потребу да живе и убудуће. Зато је неопходно изградити етику одговорности не као будућу, већ актуелну етику која води рачуна о будућности и штити како садашње, тако и генерације које долазе од њима неприхватљивог сопственог деловања. Прецизније, одговорност и етика одговорности су неопходне претпоставке очувања, ефикасне заштите и побољшања животне средине, адекватног одговора на претње изазване климатским променама, као и опстанка и даљег напретка људске врсте. У супротном, ако етика одговорности остане само недосегнут идеал, ерозиони процеси, топлотни таласи, све слабији квалитет ваздуха, екстремне падавине и поплаве, пожари, суше и повећање просечне температуре, неминовно ће довести до све веће учесталости векторски преносивих заразних болести, ширења болести које се преносе путем воде, као и пораста смртности вулнерабилног дела популације (кардиоваскуларни болесници, лица са респираторним обољењима, дијабетичари, сиромашни, деца, стари итд.).²⁸

Kokou Sename Amegatsevi, *L'éthique du futur et le défi des technologies du vivant*, Thèse en cotutelle, Doctorat en philosophie, Université Laval Québec et Université Paris-Descartes Paris, 2013, <https://corpus.ulaval.ca/jspui/bitstream/20.500.11794/24639/1/30255.pdf>, 26. август 2019; Adam Riggio, *Ecology, Ethics, and the Future of Humanity*, Palgrave Macmillan, New York, 2015.

²⁸ Second National Communication of the Republic of Serbia under the United Nations Framework Convention on Climate Change, Ministry of Environmental Protection, Belgrade, August 2017, 101-103.

Vladimir V. VEKOVIĆ, LL.D.

Full-time Professor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

DIRECTIVE 2008/99/EC AND CRIMINAL LAW ENVIRONMENTAL PROTECTION IN SERBIA

Summary

Although environmental protection was only incorporated into the common policy of the European Union (EU) in the early 1970s, it soon became one of its most comprehensive and dynamic activities. In the first period of development of EU environmental law, environmental degradation was solely sanctioned by civil and administrative measures. Criminal law protection occurs much later in response to the expansion of environmental crime. Accordingly, in addition to the Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law (1998), the paper analyzes in detail Directive 2008/99/EC on the Protection of the Environment through Criminal Law, which establishes the foundations of a European environmental criminal law. Serbia within the EU accession negotiations imminent opening of Chapter 27 - Environment and Climate Change, which is a significant segment of the Directive 2008/99/EC. Undoubtedly, it represents a good basis for improving positive legislation and to build a more efficient system of criminal protection of the environment in our country, but its ultimate reach depends on the quality of implementation and achievement of set standards, as well as the development of environmental awareness and ethic of responsibility. That is why, in addition to adequately responding to legislative, institutional and economic challenges, it is necessary to build an ethic of responsibility not as a future but a current ethic that takes care of the future and protects both the present and the generations that come from unacceptable actions of their own.

Keywords: environment, criminal law protection, European Union (EU), Directive 2008/99/EC, Chapter 27, Serbia, ethic of responsibility.

ЛИТЕРАТУРА

Amegatsevi, K. S., *L'éthique du futur et le défi des technologies du vivant*, Thèse en cotutelle, Doctorat en philosophie, Université Laval Québec et Université Paris-Descartes Paris, 2013, <https://corpus.ulaval.ca/jspui/bitstream/20.500.11794/24639/1/30255.pdf>

Бјелајац, Ж. Ђ., Дашић, Д., Спасовић, М., Еколошка политика ЕУ и њен кривично-правни оквир, *Међународни проблеми*, бр. 4/2011.

Veković, V. V., Čulafić, V. V., Climate Change in the Republic of Serbia, Paris Agreement and Chapter 27, *International Scientific Conference "Archibald Reiss Days", Thematic Conference Proceedings of International Significance*, Volume II, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade, 2018, 201-202.

Delivet, Ph., *Les politiques de l'Union européenne*, La Documentation française, Paris, 2013.

Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the Protection of the Environment through Criminal Law, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099&from=EN>

Дреновак-Ивановић, М., Ђорђевић, С., Важић, С., *Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита*, Организација за европску безбедност и сарадњу, Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2015.

Закон о заштити природе, *Службени гласник РС*, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр., 14/2016 и 95/2018-др. закон.

Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Службени гласник РС*, број 97/2008.

Johans, H., *Princip odgovornosti: pokušaj jedne etike za tehnološku civilizaciju*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1990.

Костић, М., Еколошки криминал и његово сузбијање, *Правни живот*, бр. 10/2009

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

Лилић, С., Дреновак-Ивановић, М., *Еколошко право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2014.

Лукић, Т., Кривичноправна заштита животне средине, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2011.

Матијашевић, Ј., Алавук, М., Одговорност држава чланица Европске уније у области заштите животне средине, *Право – теорија и пракса*, бр. 10-12/2011.

Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013- 2018, *Службени гласник РС*, број 57/2013.

Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 617, www.stat.gov.rs

Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 629, www.stat.gov.rs

Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017. - пријаве, оптужења и осуде, Билтен 643, www.stat.gov.rs

Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and the Council of 14 June 2006 on shipments of waste, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1013&from=EN>

Riggio, A., *Ecology, Ethics, and the Future of Humanity*, Palgrave Macmillan, New York, 2015.

Second National Communication of the Republic of Serbia under the United Nations Framework Convention on Climate Change, Ministry of Environmental Protection, Belgrade, August 2017.

Стојановић, З., *Коментар Кривичног законика*, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2006.

The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat To Natural Resources, Peace, Development and Security (Ed. Christian Nellemann), A UNEP-INTERPOL Rapid Response Assessment, United Nations Environment Programme and RHIPTO Rapid Response–Norwegian Center for Global Analyses, Nairobi, 2016.

The Single European Act, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL&from=EN>

The Treaty establishing the European Coal and Steel Community (the Treaty of Paris), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>

The Treaty establishing the European Community (the Treaty of Rome), https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf

The Treaty on European Union (the Maastricht Treaty), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN>

The Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts (the Amsterdam Treaty), <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

The Treaty of Lisbon, http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19

Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, број 98/2006.

Halpern, C., *La politique europeenne de l' environnement*, u: *L'Union europeenne* (ed. R. Dehosse), La Documentation française, Paris, 2014.

Cifrić, I., Antropocentrična i biocentrična odgovornost za život, *Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociološka istraživanja okoline*, br. 3/2005.

Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law of 4 November 1998, Strasbourg, Council of Europe, European Treaty Series – No. 172, <https://rm.coe.int/168007f3f4>

White, R. D., *Transnational Environmental Crime: Toward An Eco-Global Criminology*, Routledge, London–New York, 2011.